

Андронов Ігор Володимирович,

*доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри цивільного процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»*

Андропова Вікторія Артурівна,

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри трудового права і права соціального
забезпечення Національного університету «Одеська юридична академія»*

КАСАЦІЙНЕ ОСКАРЖЕННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ У МАЛОЗНАЧНИХ СПРАВАХ

Норма п. 2 ч. 3 ст. 389 ЦПК України містить загальне правило, відповідно до якого судові рішення у малозначних справах не підлягають касаційному оскарженню. Дане правило в юридичній літературі називають «процесуальним фільтром» доступу до касації [1, с. 135]. Однак з нього існує кілька винятків. Так, касаційна скарга на судові рішення у малозначній справі все ж може бути прийнята до розгляду судом касаційної інстанції за наявності хоча б однієї з таких умов:

а) касаційна скарга стосується питання права, яке має фундаментальне значення для формування єдиної правозастосовчої практики;

б) особа, яка подає касаційну скаргу, відповідно до цього Кодексу позбавлена можливості спростувати обставини, встановлені оскарженим судовим рішенням, при розгляді іншої справи;

в) справа становить значний суспільний інтерес або має виняткове значення для учасника справи, який подає касаційну скаргу;

г) суд першої інстанції відніс справу до категорії малозначних помилково [2].

Як відомо, малозначні справи поділяються на дві групи: справи, визнані малозначними за прямою вказівкою закону, та справи, визнані малозначними судом.

Стосовно справ, визнаних малозначними судом, варто зазначити наступне. Якщо серед позовних вимог, об'єднаних у позовній заяві, є вимога, що не підпадає під дію п. 1, 3, 4, 5 ч. 6 ст. 19 ЦПК, а суд призначає справу до розгляду в порядку спрощеного позовного провадження, він повинен обов'язково чітко висловитись в ухвалі про відкриття провадження з приводу того, чи визнає він дану справу малозначною незважаючи на те, що ст. 187 ЦПК прямо такої вимоги не містить. Однак з огляду на дію принципу юридичної визначеності, а також враховуючи позицію Європейського суду з прав людини про те, що п. 1 статті 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод зобов'язує суди давати мотивування своїх рішень (див., наприклад, рішення у справі Проніна проти України (*Protnina v. Ukraine*) від 18 липня 2006 року, заява № 63566/00, п. 23) [3], в мотивувальній частині ухвали про відкриття провадження у справах у

випадку, передбаченому п. 2 ч. 6 ст. 19 ЦПК (наприклад, у справах за немайновими позовами) суд повинен вказати, що справа признається до розгляду в порядку спрощеного позовного провадження у зв'язку з визнанням справи малозначною.

Якщо справа не належить до малозначних за прямою вказівкою закону, і в жодній судовій ухвалі відсутня вказівка про визнання справи малозначною судом, така справа не може вважатися малозначною навіть якщо її розгляд здійснювався в порядку спрощеного позовного провадження, а отже відсутні підстави для відмови у відкритті касаційного провадження на судове рішення у такій справі крім випадків, коли суд касаційної інстанції сам визнає справу малозначною, про що обов'язково має бути зазначено у відповідній ухвалі.

Під судовими рішеннями у малозначних справах, що не підлягають касаційному оскарженню з огляду на положення ч. 1 ст. 258 ЦПК необхідно розуміти не лише власне рішення судів першої інстанції, а й ухвали судів першої та апеляційної інстанції, а також постанови судів апеляційної інстанції, якщо вони ухвалені у малозначних справах.

В юридичних джерелах цілком справедливо відзначалося, що у випадку подання касаційної скарги на судове рішення у малозначній справі, у цій скарзі обов'язково має міститися обґрунтування наявності хоча б однієї з умов допуску такої скарги до касаційного розгляду, передбачених у п.п. а), б), в) або г) п. 2 ч. 3 ст. 389 ЦПК [4, с. 134]. Суд касаційної інстанції не повинен за власною ініціативою перевіряти, чи стосується подана касаційна скарга питання права, яке має фундаментальне значення для формування єдиної правозастосовчої практики, тощо. Суд касаційної інстанції розглядає справу в межах доводів та вимог касаційної скарги (ч. 1 ст. 400 ЦПК), а тому якщо особа, яка подала касаційну скаргу на судове рішення у малозначній справі, не навела у ній аргументів щодо наявності вищезазначених умов допуску цієї скарги до касаційного розгляду, або якщо такі аргументи видалися суду непереконливими, у суду касаційної інстанції є всі підстави для відмови у відкритті касаційного провадження відповідно до п. 1 ч. 2 ст. 394 ЦПК.

Аргументом на користь того, що касаційна скарга стосується питання права, яке має фундаментальне значення для формування єдиної правозастосовчої практики, може бути обґрунтування наявності прогалин або колізій у законодавчому регулюванні певного кола суспільних відносин та відсутності єдності у судовій практиці стосовно вирішення даного питання. При цьому наявність правового висновку Верховного Суду в аналогічній справі не є безумовною підставою для відмови у відкритті касаційного провадження, якщо в касаційній скарзі міститься належне обґрунтування необхідності відходу від такого правового висновку.

Відсутність можливості спростувати обставини, встановлені оскарженим судовим рішенням, при розгляді іншої справи може існувати за умови наявності

преюдиціального зв'язку між судовим рішенням у малозначній справі, на яке подано касаційну скаргу, та іншою справою (цивільною, адміністративною або господарською), яка знаходиться у провадженні суду, за умови, що особа, яка подала касаційну скаргу, бере участь в обох цих справах як сторона, третя особа, або є правонаступником сторони або третьої особи.

Найбільш оціночною є умова, передбачена п.п. в) п. 2 ч. 3 ст. 389 ЦПК: справа становить значний суспільний інтерес або має виняткове значення для учасника справи, який подає касаційну скаргу. Так, справа становить суспільний інтерес, якщо її вирішення прямо чи побічно зачіпатиме права чи охоронювані законом інтереси невизначеного кола осіб. До таких справ, зокрема, належать справи за позовами, пред'явленими на захист державних чи суспільних інтересів. Про виняткове значення справи для її учасника, який подав касаційну скаргу, можна стверджувати в умовах, коли залишення в силі незаконного судового рішення може спричинити непоправну шкоду правам чи охоронюваним законом інтересам цієї особи.

Констатувати факт помилкового віднесення судом першої інстанції справи до категорії малозначних можна у випадках, якщо хоча б одна з позовних вимог у цій справі підпадає під дію ч. 4 ст. 274 ЦПК, або якщо в аналогічній справі був сформульований правовий висновок Верховного Суду, відповідно до якого дана категорія справ у зв'язку з їх складністю повинна розглядатися в порядку загального позовного провадження.

Якщо суд касаційної інстанції постановляє ухвалу про відкриття касаційного провадження за касаційною скаргою у малозначній справі, така ухвала повинна бути належним чином мотивованою.

Список використаної літератури:

1. Попов О.І. Малозначність справи як процесуальний фільтр доступу до суду касаційної інстанції: окремі питання судової практики. *Малозначні спори: європейський та український досвід вирішення*. Зб. наук. праць. Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 23-24 лист. 2018 р.) / за заг. ред. І. Ізарової, Р. Флейшара, Р. Ханік-Посполітак. К.: ВД «Дакор», 2018. С. 134-147.
2. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 р. № 1618-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 40-41, 42. Ст. 492.
3. Рішення Європейського суду з прав людини у справі Проніна проти України (Pronina v. Ukraine) від 18 липня 2006 року (заява № 63566/00). URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-125693>.
4. Мінченко Р.М. Об'єкти касаційного оскарження в цивільному судочинстві за новою редакцією Цивільного процесуального кодексу України. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2019. № 4 (Vol. 3). С. 131-136.